

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2016/10
Karar Sayısı : 2016/36
Karar Tarihi : 5.5.2016
R.G.Tarih-Sayı : 3.6.2016-29731

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Andırın Asliye Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 150. maddesinin;

1- (1) numaralı fıkrasının,

2- (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...veya dosya işlemde kaldırılır..." ibaresinin,

3- (4), (5) ve (6) numaralı fıkralarının,

Anayasa'nın 36. ve 141. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

OLAY: Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan tapu iptali ve tescili davasında, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I- İPTALİ İSTENİLEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralları da içeren 150. maddesi şöyledir:

"MADDE 150- (1) Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflar, duruşmaya gelmedikleri veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri takdirde dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir.

(2) Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflardan biri duruşmaya gelir, diğeri gelmezse, gelen tarafın talebi üzerine, yargılamaya gelmeyen tarafın yokluğunda devam edilir veya dosya işlemde kaldırılır. Geçerli bir özrü olmaksızın duruşmaya gelmeyen taraf, yokluğunda yapılan işlemlere itiraz edemez.

(3) Duruşma gününün belli edilmesi için tarafların başvurması gereken hâllerde gün tespit ettirilmemişse, son işlem tarihinden başlayarak bir ay geçmekle dosya işlemde kaldırılır.

(4) Dosyası işlemde kaldırılmış olan dava, işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurusu üzerine yenilenebilir. Yenileme dilekçesi, duruşma gün, saat ve yeri ile birlikte taraflara tebliğ edilir. Dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak bir ay geçtikten sonra yenileme talebinde bulunulursa, yeniden harç alınır, bu harç yenileyen tarafça ödenir ve karşı tarafa yüklenemez. Bu şekilde harç verilerek yenilenen dava, eski davanın devamı sayılır.

(5) İşlemden kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde yenilenmeyen davalar, sürenin dolduğu gün itibarıyla açılmamış sayılır ve mahkemece kendiliğinden karar verilerek kayıt kapatılır.

(6) İşlemden kaldırılmasına karar verilmiş ve sonradan yenilenmiş olan dava, ilk yenilenmeden sonra bir defadan fazla takipsiz bırakılamaz. Aksi hâlde dava açılmamış sayılır.

(7) Hangi sebeple olursa olsun açılmamış sayılan davadaki talep dahi vaki olmamış sayılır.

II- İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Alparslan ALTAN, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN ve Kadir ÖZKAYA'nın katılımlarıyla 10.2.2016 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında, öncelikle sınırlama sorunu görüşülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre, mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa'ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırlarsa, o hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidirler. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme Kanun'un 150. maddesinin (1) numaralı fıkrasının, (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...veya dosya işlemden kaldırılır..." ibaresinin, (4), (5) ve (6) numaralı fıkralarının iptalini talep etmiştir.

4. İtiraz yoluna başvuran mahkemede bakılmakta olan davada, taraflar duruşmaya gelmediklerinden dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilmiştir. Bu nedenle, tarafların duruşmaya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirmeleri üzerine veya taraflardan birinin duruşmaya gelip diğerinin gelmemesi durumunda gelen tarafın talebine bağlı olarak, dosyanın işlemden kaldırılması hususunu düzenleyen Kanun'un 150. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki "...veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri ..." ibaresi ile (2) numaralı fıkrasındaki "...veya dosya işlemden kaldırılır..." ibaresi, bakılmakta olan davada uygulanacak kural değildir. Ayrıca dosyanın işlemden kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde taraflardan birinin dilekçeyle başvurusu üzerine davanın yenilenip yenilenmeyeceği, şayet yenilenmişse daha sonra takipsiz bırakılıp bırakılmayacağının gerçekleşmesi ihtimale dayalı bulunduğundan, itiraz konusu 150. maddenin (4) numaralı fıkrasının ikinci, üçüncü ve dördüncü cümleleri ile (5) ve (6) numaralı fıkraları da uygulanacak kural değildir.

5. Açıklanan nedenlerle, 12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 150. maddesinin;

A- (1) numaralı fıkrasındaki,

1- “...veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri ...” ibaresinin, itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından, bu ibareye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

2- “Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflar, duruşmaya gelmedikleri ... takdirde dosyanın işlemiden kaldırılmasına karar verilir.” ibaresinin esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin “...gelmedikleri...” ibaresi ile sınırlı olarak yapılmasına,

B- (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...veya dosya işlemiden kaldırılır...” ibaresinin, itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından, bu ibareye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

C- (4) numaralı fıkrasının;

1- Birinci cümlesinin esasına geçilmesine,

2- İkinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinin, itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından, bu cümlelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

D- (5) ve (6) numaralı fıkralarının, itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından, bu fıkralara ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

6. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Cengiz ERTEN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- İtirazın Gerekçesi

7. Başvuru kararında özetle, dosyanın işlemiden kaldırılmasından sonra davanın yenilenmesi halinde özellikle kapsamlı dosyalarda taraf teşkili açısından yargılamanın uzadığı ve dosya hakkında karar verilmesinin geciktiği, davacının sebep olduğu bu durumun davalının adil yargılanma hakkını ihlal ettiği, kimi durumlarda karar aşamasına gelen davada aleyhine hüküm verileceğini anlayan davacının dosyanın işlemiden kaldırılmasını sağlayarak bu usûl işlemini kötüye kullanarak mahkemelerin iş yükünü artırdığı, bu usûl işleminin çoğu zaman mahkemelerin davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması görevini

yerine getirmesini engellediği belirtilerek itiraz konusu kuralların, Anayasa'nın 36. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

8. Kanun'un 150. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, tarafların usûlüne uygun olarak davet edilmelerine rağmen duruşmaya gelmemeleri halinde dosyanın işlemiden kaldırılacağı belirtilmekte olup, "...gelmedikleri..." ibaresi itiraz konusu kuralı oluşturmakta; (4) numaralı fıkrasının itiraz konusu birinci cümlesinde ise dosyanın işlemiden kaldırılmasından itibaren üç ay içinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurusu üzerine davanın yenilenebileceği öngörülmektedir.

9. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca, ilgisi nedeniyle itiraz konusu kural, Anayasa'nın 142. maddesi yönünden de incelenmiştir.

10. Anayasa'nın 36. maddesinde, herkesin, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip bulunduğu belirtilmiştir.

11. Anayasanın 142. maddesinde, "*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*" hükmüne yer verilmiştir. Hukuk devletinde kanun koyucu, Anayasa'nın temel ilkelerine ve Anayasa'da öngörülen kurallara bağlı kalmak koşuluyla, yargılama usullerinin belirlenmesi konusunda takdir yetkisine sahiptir. Bu bağlamda getirilen usûl kurallarının, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen "*adil yargılanma hakkı*"nın öngördüğü güvencelere aykırılık taşımaması gerekir.

12. Yargılamada taraflara belirli usûli güvenceler sağlayan adil yargılanma hakkının önemli unsurlarından biri de, "*makul sürede yargılanma*" ilkesidir. Anayasa'nın 141. maddesinde, "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir.*" denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu ilke gereğince Devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturmak zorundadır. Bu bağlamda hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usûlünün, yargılamaların makul süre içerisinde bitirilmesini olanaklı kılacak şekilde düzenlenmesi ve davaların uzamasına yol açacak usûl kurallarına yer verilmemesi, mahkemelerin nicelik ve nitelik bakımından yeterli miktarda insan kaynağı, araç ve gereçlerle donatılması, makul sürede yargılanma ilkesinin bir gereğidir. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin, yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiği tartışmasızdır. Bu ilkelere uygun olmak kaydıyla yargılama yöntemini belirlemek kanun koyucunun takdirindedir.

13. 6100 sayılı Kanun'un yargılamaya hâkim olan ilkelerinden, tarafların dava açma, davayı takip etme ve sona erdirme hususlarında serbest olduğunu belirten "*tasarruf ilkesi*"; iddia, savunma, diğer talepler ile vakıaların taraflarca mahkemeye sunulmasını esas alan "*taraflarca getirilme ilkesi*"; hak arama özgürlüğünün bir yansıması sonucu tarafların yargılamayla ilgili bilgi sahibi olmaları, açıklama ve ispat haklarını ifade eden "*hukuki dinlenilme hakkı*"; özel hukuk yargılamasında taraflara sağlanan haklardır. Ayrıca, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını öngören "*usûl ekonomisi ilkesi*" de tarafların lehine bir düzenlemedir.

14. Medeni usûl hukukunda, davanın açılmasından hüküm verilmesine kadar geçen süre zarfında, taraflar kanunla kendilerine tanınan haklara sahip olmakla birlikte, usûl kanunlarının gerektirdiği belirli yolları izlemek ve bu suretle davayı takip etmek zorundadırlar. Bu nedenle yargılama süresince taraflara sağlanan hakların yanısıra yükümlülükler de getirilmiştir. Medeni usûl hukukunda, mahkemenin yargılama ile ilgili tarafların bilgisi dışında bir işlem yapmaması esas olduğundan, kanun koyucu, yargılamanın sürüncemede kalmaması ve süratle sonuçlandırılması için tarafların geçerli bir özürleri olmadığı takdirde duruşmada hazır bulunmalarını zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluğun yerine getirilmemesi halinde ise dosyanın işleminden kaldırılması kararı verilmesi öngörülmüştür. Diğer taraftan kanun koyucu, usûl ekonomisini dikkate alarak, yargılamanın makul süre içinde bitirilmesini sağlamak ve gereksiz gider yapılmasını önlemek amacıyla, dosyası işleminden kaldırılmış bir davanın taraflarca bir kez daha yenilenmesi imkânını getirmiştir. Bununla birlikte, işleminden kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde yenilenmeyen davaların, sürenin dolduğu gün itibarıyla açılmamış sayılacakları öngörülmüştür.

15. Kanun'un 150. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde, duruşmaya usulüne uygun şekilde davet edilmiş taraflardan birinin gelmesi diğerinin ise gelmemesi halinde, gelen tarafın talebi üzerine yargılamaya gelmeyen tarafın yokluğunda devam edileceği ya da dosyanın işleminden kaldırılacağı belirtilmiştir. İtiraz başvurusunda, karar aşamasına gelen davada aleyhine hüküm verileceğini anlayan davacının, dosyanın işleminden kaldırılmasını sağlayarak bu usûl işlemini kötüye kullandığı ve mahkemelerin iş yükünü artırdığı ileri sürülmüşse de anılan hüküm uyarınca duruşmada davalının hazır bulunması ve yargılamaya devam edilmesini istemesi halinde, davacının duruşmaya katılmayarak dosyanın işleminden kaldırılmasına sebebiyet vermesi mümkün olmadığından söz konusu iddia yerinde görülmemiştir.

16. 6100 sayılı Kanun'un 150. maddesinin (1) numaralı fıkrasında "...gelmedikleri..." ibaresi ile sınırlı olarak esas incelemesi yapılan "*Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflar, duruşmaya gelmedikleri ... takdirde dosyanın işleminden kaldırılmasına karar verilir.*" ibaresinde söz konusu olan "*dosyanın işleminden kaldırılması*"; hukuk davalarında, tarafları ve özellikle davacıyı, davasını takip etmede özenli davranmaya zorlamak ve tarafların davalarını takibe niyetli olmadığı durumlarda yargılamanın sürüncemede kalmasını ve gereksiz yere uzamasını engellemek amacıyla kabul edilen bir usûl hukuku müessesesidir. Ayrıca Kanun'un 150. maddesinin itiraz konusu (4) numaralı fıkrasında yer alan, dosyanın işleminden kaldırılmasından sonra davanın yenilenmesi imkânı, yargılamanın hızlandırılmasının yanı sıra usûl ekonomisini temin etmeye yönelik ve tarafların lehine bir hükümdür. Bu anlamda, itiraz konusu kurallara ilişkin "*dosyanın işleminden kaldırılması*" ve "*davanın yenilenebilmesi*" müesseseleri, yargılamanın makul sürede bitirilmesi ve usûl ekonomisini sağlamak için Anayasa'nın 142. maddesi uyarınca yargılama usûlünün kanunla belirlenmesinin öngörüldüğü kural kapsamında getirilmiş tedbirlerden olup söz konusu düzenlemelerde Anayasa'nın 36. maddesine aykırılık bulunmamaktadır.

17. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 36., 141. ve 142. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

IV- HÜKÜM

12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 150. maddesinin;

A- (1) numaralı fıkrasında yer alan "...gelmedikleri..." ibaresinin,

Esas Sayısı : 2016/10
Karar Sayısı : 2016/36

B- (4)numaralı fıkrasının birinci cümlesinin,

Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve itirazın REDDİNE, 5.5.2016 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan

Zühtü ARSLAN

Başkanvekili

Burhan ÜSTÜN

Başkanvekili

Engin YILDIRIM

Üye

Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye

Serruh KALELİ

Üye

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye

Recep KÖMÜRCÜ

Üye

Alparslan ALTAN

Üye

Nuri NECİPOĞLU

Üye

Hicabi DURSUN

Üye

Celal Mümtaz AKINCI

Üye

Erdal TERCAN

Üye

M. Emin KUZ

Üye

Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye

Kadir ÖZKAYA

Üye

Rıdvan GÜLEÇ